

o r a l i t a t / s u b g è n e r e c o l · l o q u i s

Introit

Entre les diverses formes del teatre popular del País Valencià al llarg dels segles XVII-XIX, n'existeix una que, sorgida aquell segle, té manifestacions que s'allargaren fins a les dues primeres dècades del segle XX. Es tracta dels col·loquis i els col·loquiers, una mena de «teatre de plaça» —com el qualificava Joan Amades— i que està emparentat amb el teatre *all'improvisò* propi de la comèdia de l'art.

Una manifestació escènica amb formes teatrals molt diferents: lloes, xàcares, romanços, relacions, etc., en les quals un histrió —de vegades acompanyat d'un, dos o tres més— mima un text o una situació amb dos únics elements: el propi cos i la pròpia gràcia lingüística. En algunes comarques en deien col·loquis, raonaments o romanços; en altres, jocs o jocs de pallissa. En les àrees rurals encara es poden espigolar testimonis sobre les darreres actuacions en masos, fetes ja pels mateixos llauradors, a mitjan segle passat.

o r a l i t a t / s u b g è n e r e c o l · l o q u i s

Amb acompanyament d'instruments musicals sonats per ell mateix o per algun dels seus acompanyants, el col·loquier accedia a l'entaulat, al balcó de la casa de la vila, o a un lloc ben visible i començava la funció.

Sovint començava fent referència a qualsevol fet recent o a un tema del gust de l'auditori, i la seua gràcia residia en la connivència que es creava entre aquest i el col·loquier, que havia de guanyar-se el públic mitjançant la seua capacitat oratòria.

L'actor popular o el col·loquier

A vegades, vestit només amb calçotets de camal llarg, altres de manera més o menys extravagant, i "accionava", iniciava el seu parlament sol·licitant l'atenció del públic, amb invocacions directes, sobretot al públic femení.

Tot hi tenia cabuda: estrafer la veu, els jocs de paraules, el doble sentit, les parèmies, les locucions, les xafarderies sobre els membres de la comunitat, les notícies del dia (certes o inventades), etc. Veu, gest, cos, vestuari, qualsevol element ordinari i quotidià, tot tenia importància en la seua posada en escena.

o r a l i t a t / s u b g è n e r e c o l · l o q u i s

Justificació de les arrels tradicionals

Els col·loquis tingueren un paper molt important al País Valencià en els segles XVII i XVIII.

Des del punt de vista **lingüísticoliterari**, els col·loquis facilitaren la continuïtat en terres valencianes del català escrit, al llarg d'uns segles en què el castellà aniria esdevenint la llengua literària de prestigi, i foren un instrument d'autoidentificació col·lectiva, una eina de resistència cultural.

Tot i que els col·loquis **circulaven aleshores manuscrits**, i alguns fins i tot impresos, normalment eren transmesos per via oral per mitjà de recitadors solitaris, o bé, quan el text ho requeria, mitjançant dues persones o més. L'escriptura no fou, doncs, el mitjà més habitual amb què es van donar a conèixer a les multituds, generalment analfabetes, que tant en gaudien. Diversos col·loquis evidencien, tant pel nombre de personatges com per la trama, que foren escrits per a una "representació teatral".

Una altra característica important d'aquests textos és el **caràcter noticiari, preperiodístic**, que molts manifesten.

D'aquesta manera els col·loquis contribuïren al manteniment d'una veta teatral, tan esquemàtica i marginal com es vulga, durant aquests difícils anys en què les representacions escèniques oficials eren fetes en castellà. Per tant permeteren que no s'interrompés al País Valencià, bé que al marge dels escenaris, la tradició teatral en català entre l'edat mitjana i el moment d'aparició del sàinet valencià. Efectivament, si deixem de banda els col·loquis, les notícies referents a una activitat teatral en català, sobretot de caràcter profà, durant els segles XVI, XVII i XVIII són molt escasses i mancades de continuïtat. Durant aquests segles el teatre estigué dominat pel castellà, la llengua oficial de la monarquia hispànica, i no sols al País Valencià sinó també al Principat.

o r a l i t a t / s u b g è n e r e c o l · l o q u i s

En efecte, hi ha col·loquis que refereixen, de vegades amb gran luxe de detalls, com una **veritable crònica**, determinats esdeveniments o episodis d'actualitat candent en el moment que van ser escrits. D'aquesta manera, i gràcies a la gran difusió popular que assoleixen, esdevenen un **vertader precedent de la premsa** al País Valencià. Això sí, sovint aquesta "vocació periodística" no és imparcial, sinó que respon als interessos d'algunes persones poderoses que, conscients del gran impacte social dels col·loquis, els utilitzen amb clares intencions propagandístiques, tot i que també n'hi ha d'espontanis, al marge del dictat de les autoritats, com ho són sovint els de Carles Ros.

Tampoc no hem de negligir l'interès dels col·loquis des d'altres punts de vista. Des del punt de vista historiogràfic, ens proporcionen una **visió coetània**, i en ocasions molt detallada, d'episodis històrics que merescueren l'interès dels nostres avantpassats (com ara els avalots de l'any 1801 al País Valencià com a conseqüència de l'ordre de formació de Milícies Provincials, els recels que despertaren entre el poble valencià els allotjaments de les tropes castellanes que es dirigien a Catalunya amb motiu de la Guerra dels Segadors, etc.). En els col·loquis s'esmenten, així mateix, personatges i històries reals, alguns de notable protagonisme polític.

Des del punt de vista **antropològic i sociològic** son també documents valuosos, ja que posen a l'abast d'estudiosos i estudioses importants dades sobre costums, commemoracions i comportaments socials d'altres èpoques: el Corpus, les festes celebrades a Valencià en el tercer centenari de la canonització de Sant Vicent Ferrer l'any 1755, la moda femenina, el ritual del festeig, el comportament que han de seguir les dones casades, etc.

Els col·loquis representen també una valuosa font dialectològica i per a l'estudi de la història de la llengua, amb informació important sobre fonètica, morfosintaxi, lèxic, modismes o onomàstica. Lingüistes, historiadors, sociolingüistes, antropòlegs, sociòlegs... i en general estudiosos del nostre passat cultural, sense el qual no comprendríem el present, poden trobar en aquests textos una font preciosa per a llurs investigacions.

